

De intellektuella och nationalismen

• De intellektuella, förklarar Einstein kategoriskt i *Min världsbild*, äro mera engagerade i de nationella striderna än förr: »Ännu under 1600-talet voro hela Europas lärda och konstnärer så fast förenade av ett gemensamt ideellt mål, att deras samarbete knappast rönt någon inverkan av de politiska striderna. Det allmänna bruket av latinet bidrog att stärka känslan av gemenskap.

I dag betrakta vi denna bild med samma blickar som de första människorna det förlorade paradiset. De nationella lidelserna hava krossat andarnas sam-

fund, och latinet, som då förenade, är dödt. De lärda hava blivit de mest framträdande representanterna för de nationella traditionerna och hava förlorat sin gemenskap. Man kan tvärtom i våra dagar göra den slående iakttagelsen, att det är politikerna och det praktiska livets män, som företräda den internationella tanken. Det är de, som skapat Nationernas Förbund.»

• Det sist citerade stycket kan väl knappast tas riktigt på allvar. Vad man än må säga om de intellektuellas internationalism, icke är den mera framträdande än politikernas. Nationernas Förbund har naturligtvis skapats av »det praktiska livets män»; därmed menas just i detta sammanhang statsmännen och det är ju dessa, icke vetenskapsmän eller författare, som avsluta folkrättsliga fördrag.

Tanken att de utanför den praktiska politiken stående intellektuella grupperna under senare tid skulle i högre grad än förr vara fångna av nationella känslor och i sin mån bidra till att hetsa nationerna mot varandra skymtar emellertid ofta just hos representanter för dessa grupper. Ibland tror man sig, liksom Einstein, kunna konstatera en utveckling i denna riktning sedan århundraden, ibland åter säges en förändring ha inträtt sedan några årtionden. Wells kontrasterar i *After democracy* den engelska intelligensens kosmopolitiska och pacifistiska inställning vid 1800-talets slut mot dess nuvarande trångsynta nationalism.

• Ett försök att utreda frågan, om också mera genom allmänna reflexioner än genom någon verklig undersökning, har gjorts av den franske essayisten Julien Benda i hans berömda arbete *La trahison des clercs* (De intellektuellas förräderi). Den tes Benda vill hävda är att lärda, författare och konstnärer tidigare stått över av nationella och sociala band sammanfogade strävanden och arbetat i hägnet av föreställningar som uppfattats som universella; sedan några årtionden ha de intellektuella i stigande grad dragits in i politiska striderna och uppgivit sökandet efter allmängiltiga sanningar och värden. Sedan mer än två tusen år, ända till på senaste tid, skriver Benda, ha de intellektuella stått i bestämd motsättning till massorna. »För att tala särskilt om de politiska lidelserna ha de intellektuella ställt sig i opposition till dessa på två skilda sätt: antingen ha de såsom Vinci, Malebranche och Goethe, utan intresse för dessa lidelser, givit exempel på en fullständigt oegoistisk passion för andligt arbete och därigenom skapat tron på det överlägsna värdet av denna existensform, eller också ha de såsom av de mänskliga konflik-

De
intellektuellas nationalism —
är
den mera framträdande
än politikernas

?

terna intresserade moralister — en Erasmus, en Kant, en Renan — under namn av humanitet eller rättvisa predikat en abstrakt princip av högre värde än de politiska lidelserna och direkt ställd mot dessa. Visserligen var resultatet av dessa intellektuellas strävanden huvudsakligen teoretiskt, de ha icke hindrat lekmännen att uppfylla historien med hat och mord; men de ha hindrat dem att skapa en ideologi som motsvarat deras handlingar. Tack vare de intellektuella kan man påstå, att mänskligheten under två tusen år har gjort det

onda, men ärat det goda.» Sedan slutet av 1800-talet har situationen förändrats; de intellektuella ha nedstigit på forum och förse nu mängden med nationella och sociala ideologier. Såsom exempel nämnas framför allt nationalisterna såsom Treitschke, Barrès och Maurras, men även på klasskampen inriktade teoretiker, såsom Sorel. Med viss förvåning konstaterar man att Benda i den tyska vetenskapen, särskilt Nietzsche, ser ursprunget till de moderna strömningarna och att han alltså får tillfälle att hävda den egna nationens överlägsenhet gentemot motståndaren.

• Mot de icke klart angivna värderingar som Benda utgår från kan man känna sig tveksam. I vad angår vetenskapen behärskas han tydligen av vad Einstein kallar »forskningens religiositet», en absolut tro på värdet av att fastställa kausalsammanhang. Ett intellektuellt arbete som verkligen står helt över eller vid sidan av det mänskliga livet blir väl snarast en form av kvasireligiös extas. Benda talar själv om uppställandet av abstrakta ideal som värdiga mål för ett dylikt arbete; om dessa ideal icke skola vara såsom änglarna i himmelen har ju den intellektuelle redan genom deras utformande stigit ned på forum.

• Framför allt äro de jämförelser Einstein och Benda göra ytterst tveklågiga; deras uttalanden kunna väl därför betecknas som variationer över temat om tidens ondska. Att de intellektuella skapat andliga vapen åt stridande massor är icke något nytt. Det är icke svårt att från tidigare sekler finna lärda och författare såsom hantlangare åt härskande regimer, upproriska rörelser, kämpande religioner och stater. Det är blott genom ett godtyckligt urval av namn — en lätt och populär förfalskningsmetod — som Benda skapat skenet av en bevisning. De katolska och protestantiska teoretikerna, absolutismens och folksuveränitetens förkunnare under 1600- och 1700-talet har han underlåtit att nämna. Förändringen ligger väl endast däri att de politiska stridsfronterna blivit andra; de nationalistiska och socialistiska rörelserna hade icke tidigare någon full motsvarighet.

• Att de intellektuella, såsom Einstein påstår, i övervägande grad skulle vara engagerade i samtidens nationella konflikter är lika oriktigt. De tre här nämnda författare som klaga över detta påstådda förhållande äro blott representanter för den väldiga massa av kulturellt verksamma, som arbeta för humanism och internationalism. Snarast kan det väl påstås att ingen av vår tids vetenskapsmän eller författare i första planet hyllar den extrema nationalism för vilken de anklagats.